

Az e-könyvek szolgáltatása profitorientált dokumentumpiaci körülmények között

NÉMETH Márton

Miért kell az e-könyv?

Az a magyarországi könyvtáros, aki először szembesül az elektronikuskönyv-szolgáltatás gondolatával, még megkérdendőt, valóban olyan fontos ez a szolgáltatás a használói célközönség, illetve a hazai könyvtáros-társadalom számára.

A kérdés a világ más részein – mondjuk az Egyesült Államokban vagy kontinensünk nyugati felén – fel sem merülne, mert az e-könyvek szolgáltatása szervesen beépült a könyvtárak mindennapos tevékenységébe.

Az elektronikus könyv az új technikák megjelenésével kikristályosodó, megváltozott felhasználói igényekre ad újfajta választ. Manapság a tudományos munkák javarésze szövegszerkesztővel készül, a digitális példány könnyen kezelhető, bővíthető, beilleszthető újabb jegyzetek, egyszerű a szövegek közötti keresés. Az elektronikus könyv gyorsan ki tudja elégíteni a kurrens tudományos művek iránti tömeges igényt, amelyet a hagyományos formában meglévő szakirodalomból csak magas példányszám beszerzése mellett lehetne megvalósítani. Közkönyvtári környezetben a gyors, konkrét információt igénylő keresé-

seknél is jól használhatók az e-könyvek.

Az e-könyvek a hagyományos könyvek értékét semennyivel sem csökkentik, inkább egymás kiegészítői. Másra használjuk az egyiket, másra a másikat.

Arányok, szerzői jogi és üzleti szempontok

Az e-könyv szolgáltatás és a felhasználói igények nagyságrendje az International Digital Publishing Forum 2005-ös adatai szerint (http://www.idpf.org/doc_library/statistics/2005.htm)¹ csak a tudományos szakkönyvek piacán mintegy félmillió címet jelent, amelyből az adatbázis-szolgáltatók, az aggregátorok és a könyvkiadók mintegy 20 millió dolláros éves forgalmat bonyolítanak le. Számos könyvtár az OPAC-jában is feldolgozza az általa előfizetett elektronikus könyvek adatait, hozzáférést kínálva a gyors információkeresésre vágyóknak. A könyvtárak

1. SILBERER, Z.- BASS, D.: Battle for e-book mindshare: It's all about the rights. = IFLA Journal, vol. 33. no.1. p. 23.

saját profiljukhoz és gyűjtőkörükhöz igazítva „szabhatják magukra” az aggregátor-szolgáltatóktól és kiadóktól előfizetett e-könyveket.

A másik közvetett jelzés az e-könyvek iránti igényre az illegális e-könyv előállítás és forgalmazás itthoni drasztikusan növekvő mértéke, melynek nagysága lassan közelébe ér a zenei és a filmes letöltések nagyságrendjéhez. Tőlünk nyugatabbra ez a folyamat még markánsabban alakult. Ha a könyves szakma nem akar e területen a zeneipari kiadók sorsára jutni, határozott és sikeres cselekvésre van szükség.

Az e-könyvek szolgáltatásánál megkerülhetetlen a szerzői jogi kötelezettségek kezelése. Az olvasók által leginkább keresett kurrens munkák nagy része ugyanis szerzői jogi védelem alatt áll. A keresletet figyelembe véve többfajta szolgáltatási típus formálódik könyvkereskedői és könyvtári részről egyaránt. Az e-könyvek világának kulcsszereplői a kiadók, az aggregátor-szolgáltatók és a könyvtárak. Mindhárom fél intenzív, nyitott együttműködése teremt eredményes szolgáltatási modelleket.

Az e-könyv szolgáltatás és piaci kereskedelem üzleti oldalát jól megvilágítja *Silberer* és *Bass* IFLA Journalbeli cikke,² melyben az alapvető tudnivalók összegzése és a konkrét szolgáltatások bemutatása után ismertetik azt a piaci modellt, melynek a könyvtárak is részesei.

E-könyv szolgáltató platformok

Egyre több nagy nyugati kiadó forgalmazza közvetlenül e-könyvként is termékeit, melyek ugyanúgy megrendelhetők és elektronikus úton vagy átutalással fizethetők, mint papíralapú társaik. A legfőbb különbség (a dokumentumhordozó közegen túl) a nyomtatott változathoz képest az, hogy a kiadóvállalatok e-könyveiket a jogvédelem miatt másolásvédelmi rendszerrel ellátva értékesítik. A legelterjedtebb az Adobe

cég által kifejlesztett másolásvédelmi infrastruktúra használata. Korábban a másolásvédett PDF-alapú e-könyvek kezelését az Adobe Reader programba integrálták. A program túl bonyolulttá válásával szembesülve mára külön e-könyvolvasó célszoftvert fejlesztettek ki rá (Adobe Digital Editions néven), amely átveszi a korábbi, Readerbe integrált e-könyvkezelő funkciókat és az adott felhasználóhoz, illetve a rajta keresztül maximum három konfigurációhoz rendelt PDF-alapú e-könyvek kezelését is. Az Adobe PDF-formátumára alapozva számtalan, a cégtől független másolásvédelmi, dokumentum hozzáférési megoldás is kifejlesztésre került. A következőkben majd konkrét példákat látunk ezekre az aggregátorszolgáltatók kapcsán. Az Adobe legújabb Scene7 nevű megoldása már a PDF és a Flash technológia képességeit ötvözi. A lapozást látványosan imitáló, beépített grafikát és animációt kezelő, tetszőleges részletek kinagyítását, valamint az e-könyv 360 fokos körbeforgatását is lehetővé tévő, gazdag metaadatkezelést kínáló technológia először az exkluzív képes kiadványoknál jelenik meg. Ízelet ad a technológia jövőjéből, amelyben az e-könyv a hozzáadott új vizualizációs elemekkel együtt papíralapon már nem lesz egy az egyben leképezhető.

Az Adobe mellett természetesen megjelentek más cégek is a porondon, így a Microsoft is kifejlesztette a saját maga másolásvédelmi és dokumentumkezelő eljárását és formátumát (Microsoft Reader), a harmadik meghatározó szereplő pedig a SUN, amely a saját operációs rendszerrel működő palmtopjaira hozott létre Mobi Pocket névre hallgató platformot. Utóbbi kettőt az különbözteti meg főként az Adobe-tól, hogy platformjaikat hangsúlyozottan PC-re és PDA-ra (tenyérszámítógép) optimalizálják (illeszkedve a MobiWindows és Symbian operációs rendszerekhez).

S ezzel elérkezünk a harmadik fontos szempont-hoz. Mind a könyvtáraknak, mind a kiadóknak s a viszonteladó aggregátoroknak is figyelembe

2. SILBERER, Z.- BASS, D.: Battle for e-book mindshare: It's all about the rights. = IFLA Journal, vol. 33. no.1. p. 23-31

kell venniük a felhasználói eszközök, technológiák körét, az eszközök és szoftverek kompatibilitását a szolgáltatott dokumentumokkal. Emiatt minél több platformon kell szolgáltatniuk terméket, hogy az a lehető legszélesebb felhasználói célcsoportot lefedhesse. Persze ennek a másik oldalon ára van a licenc költségeket tekintve. Egy cég kalkulálhat úgy, hogy csak bizonyos platformhoz ragaszkodik, a könyvtári gyakorlat és az olvasói igények viszont ezt, véleményem szerint, nem preferálhatják.

Még a kereskedelmi modelleknél maradva, a kiadói értékesítésen túl a másik nagy szeletet az e-könyves aggregátorszolgáltatók jelentik. Utóbbiak több kiadóval kötnek szerződést termékeik árusítására, s alakítják ki üzleti csomagjaikat azokból. Tevékenységük lehet közvetlen kiskereskedelmi jellegű (mint pl. az ebooks.com esetében), de forgalmazhatnak részben vagy kizárólagosan előfizetői csomagokat könyvtárak és egyéb információszolgáltatók számára (mint az Ebrary vagy a NetLibrary). Ilyenkor az EBSCO elektronikus folyóiratmodelljéhez hasonlóan a könyvtár dönti el, hogy milyen dokumentumcsomagokra fizet elő, melyeket aztán saját hálóján szolgáltat. A szolgáltatás általában az aggregátorszolgáltató portálján, szolgáltatásain nyugszik, s az általa kidolgozott webes ellenőrző eljárás azonosítja a szolgáltató felületén az adott előfizető intézmények felhasználóit (hasonlóan, mint az elektronikus folyóiratok esetében). A könyvtár tehát ebben az esetben is olyan anyagot szolgáltat, s dolgoz fel – adott esetben e-katalógus szinten is – és jelenít meg az OPAC-jában, mely fizikailag semmilyen adathordozón nincs meg az állományában.

Mind a kiskereskedelem, mind az aggregátorszolgáltatás esetében megjelenik egy új másolásvédtől szolgáltatói platform, a szolgáltató webalapú célszoftvere. Ez utóbbi egy böngésző plugin segítségével (illetve néha anélkül is, kizárólag szerveroldali technológiával) szolgáltatja a böngészőprogram felületén a másolásvédtől e-könyvet.

Az összes DRM-alapú (digitális jogkezelő) szoftver esetében szabályozni lehet a vágólapra kimásolható, illetve nyomtatható adatt mennyiséget. Ez történhet időarányos alapon (meghatározott időtartam alatt egy dokumentum meghatározott hányada), illetve történhet abszolút tartalmi arányszám megadásával is. Mindegyik DRM-szoftver felajánlja a lehetőséget kommentárok, megjegyzések megtételére. Utóbbiak hozzárendelődnek az adott dokumentumhoz, illetve webes használat esetén együttesen az adott felhasználói fiókhoz (melyet a könyvtáron belüli informatikai szolgáltatói térből bármely felhasználó nyithat) és e-könyvhöz. Az egér jobb gombja általában diszfunkcionális, illetve a megadott keret erejéig használható vele a vágólap kezelése. A DRM-szoftverek (mind a hagyományos, mind a webalapúak) viszont jelenleg meglehetősen védtelenek a scrollozni is képes, a csak bizonyos ablakok, keretek tartalmát is menteni tudó fejlett képlőpő programok ellen. A felhasználó dolgát viszont még így is megnehezítik, hiszen a legtöbb esetben az oldaltörést (miután funkciók nyílakra kattintva jön elő a képernyő tetején következő oldal, nem ugrik át az olvasó felület automatikusan a következőre) a képlőpők algoritmusai nem tudja kezelni.

Az e-könyvek használata könyvtárak és partnereik együttműködése révén

Letölthető e-könyvek esetében az aggregátorszolgáltatók által értékesített tartalmakra vonatkozóan konkrét könyvtári előfizetői licencszerződés, illetve a könyvtár elektronikus kölcsönzési politikája határozza meg a letölthető e-könyvek kölcsönzésének időtartamát. Az időtartam végeztével lejár az e-könyv licenc, s a letöltött fájl a felhasználó gépén használhatatlanná válik, így törölhető a számítógépről. A kölcsönzés meghosszabbítható, mert a felhasználó új licenccel aktiválni tudja a hozzáférést. A felhasználók adatait általában központi szerveren tárolják,

ahol egy regisztráció elvégzésével, a felhasználó és számítógépének, valamint könyvtárának beazonosításával akár otthonra, több számítógépre is letölthető az elektronikus mű. Persze ez utóbbihoz a könyvtár és a külső szolgáltató együttműködése szükséges. A legtöbb helyen (tőlünk nyugatabbra) azonban olvasói azonosítóval már be lehet lépni a könyvtár hálózatába, onnan kezdeményezve a letöltést. A felhasználó profilja hozzárendelődik ahhoz a könyvtári IP-címtartományhoz, ahová belépett, így csupán egy felhasználónév és jelszó szükséges a szolgáltatás használatához (akár könyvtáron kívülről is). Arra is van példa, hogy a könyvtár fizikai terében lévő zárt informatikai hálózaton az összes állomány letölthető legyen a könyvtári számítógépek egy csoportjára a helyben használat időtartamára.

Az utóbbi pár mondatból is kitűnik a könyvtár-aggregátorszolgáltató, illetve könyvtár-kiadó partnerség kulcsfontosságú volta. A könyvtár azonosítja az olvasóját, s hozzáférést közvetít az e-könyvekhez a szolgáltató felületén.

A webes böngésző alapú aggregátorszolgáltatásnál viszont a belépett felhasználók időlimit nélkül használhatják böngészőiken az e-könyv állományt. A böngészőbe beépülő alkalmazás segítségével az adott könyvtárhoz hozzárendelve egyéni olvasói regisztrációra, s értéknövelt alapú szolgáltatások igénybevételére is lehetőség nyílik, így összeállíthatják például kedvenceik listáját, jegyzeteket készíthetnek az olvasott műhöz, egyes esetekben pedig akár testre szabhatják a felhasználói felületet.

Az ebooks.com (könyvtárakhoz nem, csak kiadókhoz kötődő) kiskereskedelmi szolgáltatói felületén rendelkezésre áll a letöltés (az adott konfigurációhoz rendelt hardverkulccsal korlátlan ideig tárolható és használható a kifizetett e-könyv). Az Adobe rendszerében összesen három gép rögzíthető egy felhasználói azonosítóhoz, de az állomány jó része Microsoft és Sun platformon is elérhető PC-re és palmtopokra. A kifizetett dokumentumok emellett online hozzáférés-

sel is bírnak, egy önálló, telepítést nem igénylő böngészős keretprogram révén. Így különbözik ki azt a gyakori kompatibilitási problémát, hogy sok mű csak egy vagy két platformon érhető el, de nem mind a három. Offline hozzáférés viszont így csak a meghatározott platformokat (Adobe, Microsoft, SUN) kezelni képes gépeken lehetséges.

Dán és angol gyakorlat

Dániában és Svédországban az Adobe rendszert, illetve a SUN Mobipocket platformot használja néhány nagy közkönyvtár és néhány jelentős kiadó közös szolgáltatása. A letölthető e-könyvek (svéd, dán és angol nyelven százas nagyságrendben, főleg romantikus regények és informatikai szakirodalom) időköddal vannak ellátva és két hétig olvashatóak az Adobe e-könyvolvasó szoftverének segítségével, illetve a SUN szoftverével PC-n és PDA-n egyaránt. Persze itt is alapfeltétel a pdf-fájlok esetében a szoftver adott példányának társítása a hardverkonfigurációval, melyet egy online regisztrációs folyamat keretében végezhetünk el az Adobe-nál. A dán könyvtári-könyvkiadói szolgáltatás eddig kísérleti jelleggel működött, egy közös hasonló dán-svéd határmenti projekttel párhuzamosan, de most már mindkettőt integrálták az e-bogbibliotek.dk (a dán közös e-könyv közkönyvtári portál) keretei közé. Ez utóbbi portál kínálata hangoskönyv kölcsönzéssel is bővült. A hangoskönyvek 30 napra kölcsönözhetőek, ezalatt lehetőség van online módon meghallgatni azokat Macintosh és Windows platformra a Flip4Mac, illetve WMP nevű programok révén, illetve letölteni Windows alatt (ez utóbbi módszerről a NetLibrary kapcsán írok alább bővebben). A portál szolgáltatásait azonban továbbra is csupán a korábbi projektekben részt vett könyvtárak olvasói érhetik el (akik olvasójegyük adataival és a normál kölcsönzéshez is használt személyes könyvtári PIN kódjukkal jelentkezhetnek be az adott könyvtár nevére

kattintva az e-könyv kölcsönzési rendszerbe). A szolgáltatott anyag svéd nyelvű e-könyveket is tartalmaz, a már említett közös kísérleti projekt folyományaként. Így a projektpartner dán közkönyvtárak mellett a résztvevő svéd könyvtárak olvasói is kölcsönözhetnek. A dán partnerintézmények speciális lejátszókat is kínálnak a kölcsönzés időtartamára a hangoskönyvek mellé, melyek kezelik a másolásvédelem formátumot. Dániában külön blog is nyílt az e-könyvek világában megjelenő újdonságok ismertetésére, s a fent említett portál szolgáltatás népszerűsítésére. Cikk és irodalomismertető angolul is elérhetőek voltak. Sajnos, a kellő anyagiak hiányában az idei évtől ennek a könyvtárosok által üzemeltetett információs szolgáltatásnak megszűnt a frissítése. Az e-könyvszolgáltatás (a fent említett e-bogbibliotek.dk portál) mindazonáltal tovább üzemel az összes partner révén.

Arra is van Dániában példa, hogy egyetemi könyvkiadók elektronikus könyv formában értékesítik az amúgy is papíralapon gyorsan avuló jegyzeteiket. Az észak-jütlandi Aalborg egyetemének kiadóvállalata az Adobe technológia lehetőségét kihasználva a diákok felé többféle árképzést alkalmaz. A drágábbik változat lehetővé teszi a dokumentum egyszeri teljes nyomtatását, míg az olcsóbbik csak számítógépen olvasható és jegyzetelhető 5–20 oldalnyomatási jogosultsággal (a nyomtatható oldalak mennyisége ebben az esetben időhatárhoz kötött: például 20 oldal 2 hónap alatt, aztán újra 20). Komoly hiányosság viszont, hogy ezek az e-könyvek könyvtári forgalomban nem hozzáférhetőek (nyilván a diákokra orientált kiadó üzletpolitikája miatt). Másféle modellt követ a patinás brit Oxford University Press kiadó. Tematikusan rendszerezett elektronikus könyveket egyszerű html-állományokban dolgozzák fel az Oxford Scholarship Online szolgáltatás révén. A másolásvédelemre nem helyeznek túl nagy hangsúlyt. A könyvtárak itt kiválaszthatják az előfizetni kívánt címet, illetve teljes témaköröket. A rendszer nagy hiányossága, hogy szemben a nagyobb aggregátorszolgáltatókkal,

nem teszi lehetővé egyéni felhasználói profilok kialakítását. Az e-könyv olvasók tehát nem gyűjthetik össze maguknak az őket érdeklő könyvek listáját a könyvtárak által előfizetett e-könyvek közül. Hozzáteendő ehhez azonban, hogy a legtöbb kiadó a saját csatornáin túl aggregátorokon keresztül is értékesíti műveit. Az Oxford Scholarship Online állománya pl. most integrálódik be az OCLC NetLibrary nevű aggregátorszolgáltatásába.

A legjelentősebb e-könyv szolgáltató aggregátorok

Az aggregátorszolgáltatók esetében érdemes kiemelni, hogy könyvtári részről az e-könyvek előfizetése általában nemzeti, illetve nemzetközi regionális konzorcionális formában történik. Utóbbi megoldás határozott előnye a költséghatékonyság a könyvtári rendszer szintjén. Másrészről ez nem helyettesíti az egyes konzorciumi tagok részéről a saját előfizetői igény pontos felmérését, hiszen alapvetően ennek alapján kell hozzájárulniuk az előfizetés költségeihez (habár az összes tag eléri a konzorcium által előfizetett összes e-könyvet). A használati statisztikák persze jótékonyan árnyalhatják az előzetes könyvtári elképzeléseket. Új szerződéskötési időszakban tehát mindenütt a valós felhasználói igények szerint járhatnak el.

NetLibrary

A könyvtári és a dokumentumpiaci szféra közti sajátos átmenetet jelent az OCLC NetLibrary-je. Ez web alapú e-könyv és letölthető hangoskönyv aggregátori szolgáltatásokat nyújt. A könyvtárak az általuk kiválasztott csomagokra, illetve dokumentummennyiségre fizethetnek elő. Az e-könyv és a hangoskönyv-szolgáltatás két külön részleget alkot, bár aki mindkettőből rendel csomagot, annak azonos felületen, de külön-külön keresőrendszerrel szolgáltatják. A kétfaj-

ta dokumentumtípus között a hozzáférés módjában van az alapvető különbség. Az e-könyveket nem lehet letölteni. Pdf-alapú, de saját fejlesztésű online böngészői felületen, külön böngésző beépülő telepítése nélkül olvashatóak (egér jobb gombja, így a vágólap elérése letiltva, jegyzetek készítésére van lehetőség).

A hangoskönyvekből online csak bemutató szemelvények érhetők el, ezeket le kell tölteni. Windows Media DRM segítségével csak Windows platformon WMP-vel (9-es verziótól felfelé) játszhatóak le ezek a WMA-formátumú hangoskönyv fájlok. A kölcsönzési licenc egy alkalommal a legtöbb esetben meghosszabbítható a fájl ismételt letöltése nélkül. A kódoló algoritmusnak azt a verzióját, amit ők használnak, már feltörték, így egy apró segédprogram segítségével, legális licenc birtokában (ám illegálisan) megkerülhető a másolásvédelem! Itt jogi ellentmondás van, hiszen hazánkban is lehetővé teszi a törvény biztonsági másolatok készítését, ám ez másolásvédelem esetén csak a védelem megkerülésével lehetséges, maga a megkerülés viszont minden esetben illegális. Így nem védi meg a szoftver használóját az, hogy legálisan megvásárolt másolásvédelem példányról készít biztonsági másolatot, hisz ez lehetetlen a védelmi eljárás manipulálása nélkül.

A NetLibrary további lényeges funkciója a védett távoli elérés biztosítása. Amennyiben valaki a könyvtár hálózatán belül regisztrálja magát, akkor adatai hozzárendelődnek az adott előfizető intézmény profiljához, s a következő alkalommal már bárholnan be tud lépni személyes profiljába (IP-cím szűrés nélkül) és elérheti a könyvtára által előfizetett szolgáltatásokat. Magyarországon a CEU könyvtárának hallgatói élhetnek ezzel a lehetőséggel (amúgy tudomásom szerint ez az egyetlen a CEU által előfizetett és általános kampuszon kívüli, beiratkozott olvasói eléréssel is bíró adatbázis). Így aztán egyszeri, a CEU könyvtárápületében elvégzett, regisztráció után szabadon használhatják az előfizetett e-könyveket.

Ebrary

Az Ebrary szolgáltatás a NetLibrary-hez hasonlóan PDF-alapú könyveket szolgáltat. Itt azonban megjelenik már a kiskereskedelmi tevékenység is. Az előző szolgáltatótól eltérően az Ebrary-nek saját böngészőbe beépülő szoftvere van, melyet a szolgáltatás használata előtt telepíteni kell. Az Ebrary adatbázis speciális magán verziója révén több mint 20 ezer elektronikus könyv formában is megjelenő tudományos mű vált elérhetővé magánemberek számára is. Amennyiben csak monitoron kívánja valaki böngészni a könyveket, 5 dollár(!) kezdőösszeget kell a Pay-Pal fizetési metódushoz hasonlóan működő saját Ebrary-szolgáltatás számlára befizetni bankkártyával. A számla bármikor feltölthető, mint a mobiltelefon-kártya egyenlege. Erről akkor költ az ember, ha vágólapra másol vagy könyvrészletet nyomtat. A hozzáférés a képernyőről speciálisan módosított IE vagy Firefox böngésző pluginként működő Ebrary Reader nevű, PDF- alapú szoftverrel történik. Maga az olvasás ingyenes, ha az 5 dollár minimum összeg rajta van a felhasználó egyenlegén. Akiknek a könyvtára nem fizet elő az Ebrary szolgáltatására, például a jóval nagyobb, mintegy 60–70 ezres tételt nyújtó akadémiai csomagra (az összes magyarországi könyvtár tudtommal ebben a cipőben jár), magánemberként is nagyszerű hozzáférési lehetőséget kap ezáltal az adatbázis legjavához. Az Ebrary megint a könyvtárak által hagyott piaci résbe nyomul be (legalábbis nálunk mindenképpen!). Nyugaton ez másként néz ki, mert ott a nagyobb tudományos és közkönyvtárak (vagy intézményi, vagy hálózatos formában) előfizetnek az Ebrary-re; OPAC-jaikba is felveszik a tételeit. S ott – könyvtári licenc birtokában – még a korlátozott nyomtatásért vagy vágólapra másolásért sem kell fizetni (mint a kiskereskedelmi verzió esetében, ahol oldalankénti tarifa van érvényben). Költséghatékony, a humán és bölcsészettudományi kutatás hatékonyságát drámaian erősítő szolgáltatás jelenik így meg az adott intézményi felhasználói kör javára.

E-könyvek igény szerint: e-könyv előállítás felhasználói kérésre

Végezetül egy sikeresnek tűnő itthoni részvétellel (is) zajló kezdeményezésről is be tudok számolni.

Az Európa szerver E-TEN (információs társadalom közösségi fejlesztési program) októberi projektjeként az EOD projektet emelte ki (E-Books Digitisation On Demand avagy E-könyvek digitalizálása felhasználói igény szerint). Felhasználóbarát, az EU által is támogatott kezdeményezésről van szó, melynek 8 európai ország 13 jelentős könyvtára a részese, köztük az Országos Széchényi Könyvtár is. Ennek során a résztvevők online katalógusában az EOD ikonjára kattintva egy gombnyomással lehetséges a digitális másolatkérés – kivéve a szerzőijog-köteles művek. Az olvasó döntheti így el, hogy mihez kíván digitálisan hozzáférni. A dokumentumot többféle minőségben kérheti. Az extra e-könyv visszaadja a mű eredeti kinézetét, s optikai karakterfelismerést is végeznek rajta (ennek pontossága az 1800 előtti műveknél nem garantálható). Fizetni a legtöbb könyvtárban lehet átutalással, online vagy személyesen is. Az olvasó által kívánt e-könyv hordozó lehet CD, DVD, e-mail, illetve letöltheti egy megadott webhelyről is. A már digitalizált könyvért ugyanannyit kell fizetni, mintha még nem lenne. A kivétel, amikor pl. valaki az extra minőségű változatot csak alacsonyabb verzióban kéri, ekkor alacsonyabb az ár. A digitalizált művek megvásárolhatóak lesznek az EOD-tagintézmények közös online könyvesboltjából is. A szolgáltatás jövője legalább 2013-ig biztosított, (egy sikeres pályázati háttérrel) fontos szelete az OSZK digitális tartalomszol-

gáltatásának. Rávilágít arra is, hogy itthon se lehetetlen a felhasználói igényekre reflektáló kereskedelmi elemeket is tartalmazó szolgáltatási projektek kivitelezése. A nagyszabású, régebbi, nem jogvédelemmel védett saját állományra épülő könyv alapú digitalizálási szolgáltatások körében az EOD az első markánsan megjelent jelentős értékesítési modell Európában.

Konklúzió

Összegezve a leírtakat megállapítható, hogy a kurrens e-könyvek szolgáltatása (legalábbis ami a kurrens dokumentumokat illeti) a könyves szféra üzleti szereplői és a könyvtárak együttműködésén nyugszik. A könyvtár saját felhasználói igényeinek szem előtt tartásával tud eredményes megrendelői pozícióval fellépni az üzleti partnerek felé és szolgáltatóként a felhasználók irányába. Az igazán sikeres e-könyv szolgáltatás az aggregátorszolgáltatókkal csakis átfogó könyvtárközi összefogással képzelhető el. Kisebbségi kiadókkal egyedi megállapodások is sikeresen kivitelezhetők. Az EOD-projekt világít rá, hogy a könyvtárak a nem szerzői jogvédelemmel védett anyagokkal maguk is jelentős e-könyv előállító és szolgáltató szereplővé válhatnak felhasználók kívánalmai szerint.

Néhány a témához kapcsolódó webes hivatkozás

<http://www.ebooks.com>
<http://shop.ebrary.com> (kiskereskedelmi verzió)
<http://ebrary.com> (céges portál, könyvtárak számára)
<http://www.netlibrary.com>
<http://212.112.169.72/library/default.asp?lib=151> – Dán köz-
 könyvtári e-book kölcsönzési portál
<http://www.oszk.hu/eod> EOD projekt magyar kezdőlap

